

Perhesurman motiivit tekijän näkökulmasta - kirjallisuuskatsaus

MILLA MÄKIKOMSI

TtK

Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

TIIVISTELMÄ

Perhesurman motiivien ymmärtämisellä voidaan tehostaa perhesurmien ehkäisytyötä. Tämän kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on kuvata perhesurman motiiveja tekijän näkökulmasta. Perhesurmalla tarkoitetaan surmaa tai surmayritystä, jonka uhri on alaikäinen lapsi ja tekijä hänen vanhempansa. Tekoon saattaa liittyä myös puolison surma ja/tai itsemurha.

Aineisto koostuu 23:sta tutkimusartikkelista. Hakusanoina käytettiin: familicide, filicide, infanticide, “family homicide”, infanticide-suicide, familicide-suicide, filicide-suicide, “extended suicide” AND motive, motivation, drive, intention, cause, explanation, impulse; child, family, infant AND homicide, murder; murh*, surm* AND perh*, laps*. Aineisto analysoitiin induktiivisen sisällönanalyysin avulla.

Perhesurman motiivit jakautuivat ei-egosentrisiin, harkittuihin egosentrisiin ja yhtäkkisiin egosentrisiin motiiveihin. Ei-egosentriset motiivit koostuivat mielenterveysongelmista ja altruistisista motiiveista. Harkittuihin egosentrisiin motiiveihin kuuluivat sosioekonomiset, sosiokulttuuriset, interpersoonalliset, elämänhallinnalliset ja seurausten välttämismotiivit. Yhtäkkisiä egosentrisiä motiiveja olivat intrapersoonalliset ja vahinkomotiivit.

Vanhemman psykoottinen häiriö tai elämäntilannekriisi olivat merkittäviä perhesurman riskitekijöitä. Eri perhesurmatyyppeihin liittyy erilaisia ja mahdollisesti useita yhtäaikaista motiiveja. Motiivit saattavat erota taustatekijöistä ja olla ulkopuoliselle epäloogisia. Motiivien moniulotteisuuden vuoksi perhesurman ennaltaehkäisytyötä tulee tehdä laajasti sosiaali- ja terveydenhuollossa.

Avainsanat: perhesurma, motiivi, systemaattinen kirjallisuuskatsaus

Saapunut 26.03.2017

Hyväksytty julkaistavaksi 15.05.2017

ANNA LIISA AHO

TtT, dosentti

Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

ABSTRACT

Motives of the familicide from the view of the perpetrators - literature review

*Milla Mäkikoms, Bachelor of Health Sciences
Anna Liisa Aho, PhD, Adjunct professor*

By understanding perpetrator motives, prevention of familicide can be improved. The purpose of this study is to describe the motives from perpetrator point of view using systematic literature review as a method. Term familicide is used to describe a murder where the victim is under 18 years old and the perpetrator is in a parental relationship with the victim. A murder of the perpetrators spouse or a suicide might also be included in the act. Data consists of 23 studies. Search terms were familicide, filicide, infanticide, “family homicide”, infanticide-suicide, familicide-suicide, filicide-suicide, “extended suicide” AND motive, motivation, drive, intention, cause, explanation, impulse; child, family, infant AND homicide, murder; murh*, surm* AND perh*, laps*. Inductive content analysis was used to analyze the data. The findings of this study show that the perpetrator motives for familicide are divided into non-egocentric, premeditated egocentric and sudden egocentric motives. Non-egocentric motives consist of mental health issues and altruistic motives. Premeditated egocentric motives consist of socioeconomic, sociocultural and interpersonal motives and motives deriving from life management or an attempt to avoid consequences. Sudden egocentric motives consist of intrapersonal and accidental motives. Psychotic disorders and different crisis in life are recognized as high risk factors for familicide. The motives behind familicides can be varied and there are often many concurrent motives. The motives may appear illogical to an outside evaluator and they may differ from background factors. Because of the wide array of motives, more extensive co-operation within social and health officials is needed to improve the prevention of familicides.

Key words: family, homicide, infanticide, intention, review

Mitä tutkimusaiheesta jo tiedetään?

- Suurimmalla osalla perhesurman tekijöistä on tekoa edeltävästi kontakti sosiaali- tai terveyspalveluihin, mutta teon käynnistyminen jää usein tunnistamatta.
- Surmien ennaltaehkäisytyö perustuu pääasiassa psykososiaalisten ja sosiodemografisten taustatekijöiden perusteella arvioituun riskiin, mutta osa tekijöistä jää ennalta tunnistamatta ja vain pieni osa riskivanhemmaksi tunnistetuista syyllistyy tekoon.
- Perhesurman taustatekijöissä on havaittu eroavaisuuksia esimerkiksi tekijän sukupuolen ja uhrin iän mukaan luokiteltuna.

Mitä uutta tietoa artikkeli tuo?

- Perhesurman motiivit jakautuvat ei-egosentrisiin, harkittuihin egosentrisiin ja yhtäkkisiin egosentrisiin motiiveihin.
- Motiivit ovat moninaisia ja saattavat näyttäytyä ulkopuoliselle epäloogisina.
- Eri perhesurmatyyppeihin liittyy erilaisia motiiveja ja motiivit eroavat osittain psykososiaalisista ja sosiodemografisista taustatekijöistä.

Mikä merkitys tutkimuksella on hoitotyölle, hoitotyön koulutukselle ja johtamiselle?

- Tutkimuksen avulla voidaan perustella perhesurmien ennaltaehkäisytyön tarvetta laajalla rintamalla sosiaali- ja terveydenhuollossa.
- Motiivien parempi ymmärtäminen antaa mahdollisuuksia kehittää ja kohdentaa aiempaa tehokkaammin surmien ennaltaehkäisytyötä.
- Yhdistämällä tietoa perhesurman taustatekijöistä ja motiiveista, voidaan kehittää työkaluja kohonneen perhesurman riskin tunnistamiseen ennalta.

Tutkimuksen lähtökohdat

Perhesurma on harvinainen, mutta toteutuessaan ihmishenkiä vaativa ja laajasti kärkeä aiheuttava tapahtuma. Perhesurma järkyttää syvästi uhrin ja tekijän lähipiiriä sekä laajemminkin ympäröivää yhteisöä ja yhteiskuntaa. Suomessa noin neljä lasta vuosittain kuolee henkirikoksen uhrina ja tekijänä on lähes poikkeuksetta lapsen vanhempi. Perhesurmien ehkäisytyö kaipaa kehittämistä, sillä tekijällä on usein tekoa edeltävästi kontakti sosiaali- tai terveydenhuoltoon, mutta teon käynnistyminen jää silti monesti tunnistamatta. (Sisäasiainministeriön julkaisuja 2012.) Ei-luonnollisena kuolinsyynä henkirikoksuolleisuuden ehkäisytyössä tulisi pyrkiä mahdollisimman täydelliseen lopputulokseen.

Perhesurmaa ei erillisenä käsitteenä ole Suomen rikoslaisissa (1995), vaan siihen sovelletaan yleisiä henkirikoksiin liitettyjä termejä. Lapsensurmalla laissa kuitenkin viita-

taan tekoon, jossa äiti surmaa vastasyntyneen lapsensa synnytyksestä johtuvan ahdistuksen tai uupumuksen vuoksi. Englanninkielinen kirjallisuus kuvaa perhesurmia usein eri termein. Filicide viittaa useimmiten tekoon, jossa vanhempi surmaa yhden tai useamman alaikäisen lapsensa (Putkonen ym. 2009a, Kauppi ym. 2010). Neonaticide tarkoittaa vastasyntyneen lapsen surmaa ja infanticide alle 1-vuotiaan lapsen surmaa (Stone ym. 2005, Kauppi ym. 2010). Familicide tai family homicide kuvaavat yleensä tapahtumaa, jossa vanhempi surmaa useita perheenjäseniä tai koko perheen (Liem & Koenraadt 2008a). Extended suicide -käsitettä saatetaan käyttää myös perhesurman yhteydessä kuvaamaan tekoa, jossa tekijä surmaa itsensä lisäksi muita perheenjäseniä (Putkonen ym. 2009a).

Perhesurman psykososiaalisia ja sosiodemografisia taustatekijöitä on tutkittu melko paljon ja eri perhesurmatyyppeiden on todettu eroavan toisistaan. Naisten tekemien per-

hesurmien uhrin ovat tyypillisesti nuorempia ja tekijän taustalla todetaan useammin ahdistusta ja parisuhteeseen liittyviä vaikeuksia. Miesten teon taustalla on useammin persoonallisuushäiriöitä, päihdekäyttöä ja aiempaa väkivaltaista käyttäytymistä. Miehet surmaavat tyypillisemmin iältään vanhempia lapsia tai koko perheen kerralla ja tekotapa on väkivaltaisempi kuin naisilla. (Kauppi ym. 2010.) Psykoottiset häiriöt teon taustalla ovat yleisiä sekä naisten että miesten perhesurmista. Perhesurman tekijöiden profiili eroaa muista henkirikoksen tekijöistä ja tekoon liittyy usein itsemurha tai sen yritys. (Putkonen ym. 2009b.) Vastasyntyneen surma puolestaan eroaa muista perhesurmista sekä taustatekijöiden että motiivien osalta (Porter & Gavin 2010, Friedman & Resnick 2015). Sosiodemografisina taustatekijöinä perhesurmassa ovat usein taloudelliset tai lähisuhteiden vaikeudet (Stone ym. 2005).

Perhesurman motiiveja on tekijän näkökulmasta tutkittu vähäisesti. Surmien ennaltaehkäisytyö perustuu pääasiassa perhesurman tehneiden taustatekijöiden pohjalta luotuihin riskiarvioihin. Ongelmallista on, että osa tekijöistä jää tunnistamatta ja vain pieni osa riskivanhemmiksi tunnistetuista syyllistyy tekoon. Parempi ymmärrys teon käynnistävästä impulseista on ennaltaehkäisyn kehittämisen kannalta tärkeää (Mugavin 2005). Motiivien ymmärrys on tärkeää myös tekijän auttamisen ja rankaisemisen kannalta (Porter & Gavin 2010). On myös havaittu yhteys motiivin ja surman tekotavan välillä. Surmien ennaltaehkäisytyötä voidaankin tukea myös välillisesti esimerkiksi tekovälineiden saatavuuden sääntelyllä. (Weekes-Shackelford & Shackelford 2004.) Tietoa voidaan hyödyntää poliittisessa päätöksenteossa laajemminkin, sillä esimerkiksi kattavan päivähoidon-, sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmän sekä syntyvyyden sääntelyn ja abortin laillistamisen on arvioitu vähentäneen vastasyntyneiden henkirikoskuolleisuutta (Sisäasiainministeriön julkaisuja 2012).

Tässä kirjallisuuskatsauksessa perhesurmalla tarkoitetaan tekoa, jossa vanhempi surmaa tai yrittää surmata yhden tai useamman alle 18-vuotiaan lapsensa, tai puolisonsa lapsen, johon hänellä voidaan katsoa olevan vanhemmuutta vastaava suhde. Tekoon saattaa sisältyä myös puolison surma ja/tai tekijän itsemurha tai niiden yritys. (Aho ym. 2017.) Motiivilla tässä katsauksessa tarkoitetaan välittömiä perhesurmaan johtaneita syitä ja teon käynnistänyttä impulssia, joiden tekijä on kokenut johtaneen surmatekoon. Koska tutkimuksessa oltiin kiinnostuneita nimenomaan tekijän näkökulmasta, ei motiivilla tässä katsauksessa tarkoiteta psykososiaalisia tai sosiodemografisia taustatekijöitä, joiden voidaan arvioida vaikuttaneen tekoon, mutta joita tekijä itse ei koe teon motiiviksi.

Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymys

Kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena oli kuvata perhesurman motiiveja tekijän näkökulmasta. Tavoitteena oli tuottaa perhesurman motiiveista lisätietoa hyödynnettäväksi perhesurmien ennaltaehkäisytyössä. Tutkimuskysymyksenä oli: Mitkä ovat perhesurman motiivit tekijän näkökulmasta?

Menetelmät

Tutkimuksen toteutus

Kirjallisuuskatsaus toteutettiin noudattaen johdonmukaisesti vaiheita suunnittelusta tiedonhakuun, aineiston analyysiin, tulosten yhteenvetoon ja raportointiin, ja sen avulla pyrittiin luomaan kattava kuvaus ilmiöstä (Ayeyard 2010, Bettany-Saltikov 2012).

Tiedonbaku

Aineisto koottiin systemaattisena tiedonhakuprosessina Psycinfo-, Cinahl-, Medline-, Social Sciences-, Humanities International Complete- ja Medic-tietokannoista. Hakusanoina käytettiin: familicide, filicide, infanticide, “family homicide”, infanticide-suicide, familicide-suicide, filicide-suicide, “extended suicide” AND motive, motivation, drive, intention, cause, explanation, impulse; child, family, infant AND homicide, murder; murh*, surm* AND perh*, laps*. Sisäänottokriteerit olivat: julkaisuvuosi 1990–2016, vertaisarvioitu tutkimusartikkeli ja vastauksen saaminen tutkimuskysymykseen. Kokonaishakutulos oli 557 artikkelia, joista otsikko-, abstrakti- ja kokotekstitason tarkastelun jälkeen katsaukseen valikoitui 23 artikkelia. Poissulkukriteerit olivat: ei käsittele ihmisiä, ei käsittele perhesurmaa, ei käsittele motiivia, ei käsittele tekijän näkökulmaa, ei vertaisarvioitu tutkimusartikkeli, ei kokotekstiä tai abstraktia saatavilla, ei vastaa tutkimuskysymykseen, tietokantojen päällekkäinen artikkeli, kirjallisuuskatsaus, käsittelee historiallisia tai fiktiivisiä tapahtumia. (Taulukko 1).

oituu tutkimusartikkeli ja vastauksen saaminen tutkimuskysymykseen. Kokonaishakutulos oli 557 artikkelia, joista otsikko-, abstrakti- ja kokotekstitason tarkastelun jälkeen katsaukseen valikoitui 23 artikkelia. Poissulkukriteerit olivat: ei käsittele ihmisiä, ei käsittele perhesurmaa, ei käsittele motiivia, ei käsittele tekijän näkökulmaa, ei vertaisarvioitu tutkimusartikkeli, ei kokotekstiä tai abstraktia saatavilla, ei vastaa tutkimuskysymykseen, tietokantojen päällekkäinen artikkeli, kirjallisuuskatsaus, käsittelee historiallisia tai fiktiivisiä tapahtumia. (Taulukko 1).

Taulukko 1. Hakuprosessin kuvaus.

Hakusanat: familicide, filicide, infanticide, “family homicide”, infanticide-suicide, familicide-suicide, filicide-suicide, “extended suicide” AND motive, motivation, drive, intention, cause, explanation, impulse; child, family, infant AND homicide, murder; murh*, surm* AND perh*, laps*

Sisäänottokriteerit: Julkaisuvuosi 1990–2016, vertaisarvioitu tutkimusartikkeli, käsittelee perhesurman motiiveja tekijän näkökulmasta.

Hakutulos yhteensä: N=557

- Psycinfo (n=178), Cinahl (n=20, n=81), Medline (n=172), Social Sciences (n=61), Humanities International Complete (n=24), Medic (n=21)

Otsikko- ja abstraktitason poissulkukriteerit

- ei käsittele ihmisiä (n=58)
- ei käsittele perhesurmaa (n=200)
- ei käsittele motiivia (n=100)
- ei käsittele tekijän näkökulmaa (n=10)
- käsittelee historiallisia / fiktiivisiä tapahtumia (n=23)
- ei vertaisarvioitu tai tutkimusartikkeli (n=39)
- tietokantojen päällekkäinen artikkeli (n=48)
- kirjallisuuskatsaus (n=12)
- ei kokotekstiä / abstraktia saatavilla (n=11)

Otsikon ja abstraktin perusteella sisänotetut (n=56)

- Psycinfo (n=38), Cinahl (n=1), Medline (n=10), Social Sciences (n=6), Humanities International Complete (n=0), Medic (n=1)

Kokotekstitason poissulkukriteerit

- ei kokotekstiä saatavilla (n=8)
- ei käsittele motiivia (n=13)
- ei vastaa tutkimuskysymykseen (n=9)
- ei tutkimusartikkeli (n=2)
- tietokantojen päällekkäinen artikkeli (n=1)

Katsaukseen valitut artikkelit N=23

- Psycinfo (n=16), Cinahl (n=0), Medline (n=6), Social Sciences (n=1), Humanities International Complete (n=0), Medic (n=0)

Aineiston kuvaus

Kirjallisuuskatsaukseen valikoiduista tutkimuksista osa (n=13) oli määrällisiä ja osa (n=5) laadullisia, osassa oli käytetty sekä määrällistä että laadullista analyysia. Katsauksessa oltiin kiinnostuneita ilmiöstä laajasti, joten mukaan valittiin myös tapaustutkimusartikkeleja (n=5), jotka käsittelivät yhteensä 13:a perhesurmatapausta. Yhteensä artikkeleissa käsiteltiin 2593:a perhesurmatapausta. Artikkelit oli julkaistu Euroopassa (n=13), USA:ssa (n=7), Kanadassa (n=2) ja Australiassa (n=1). Tutkimusaineistot koostuivat pääasiassa oikeus- ja hoitokertomusasiakirjoista, kansallisista tietokannoista, poliisin kuulustelupöytäkirjoista sekä kuolinsyytutkimuksista, joissa motiiveja kartoitettiin itsemurhaviestien, mielentilatutkimusten haastattelujen tai läheisten kertomusten perusteella. Kolmessa tutkimuksessa oli käytetty kokonaan tai osittain haastatteluaineistoa.

Aineiston analyysi

Aineisto analysoitiin induktiivisen sisällönanalyysin avulla. Aineistoon tutustuttiin huolellisesti ja artikkelien tulosoista koottiin ilmaukset, jotka vastasivat tutkimuskysymykseen. Ilmaukset pelkistettiin selkiyttäen niiden sisältöä. Pelkistystä syntyi 176 kappaletta. Pelkistykset jaoteltiin sisällöllisen merkityksen mukaan kolmeentoista alaluokkaan, yhdeksään yläluokkaan ja kolmeen pääluokkaan, jotka nimettiin sisältöä vastaavalla käsitteellä. Lopuksi alkuperäisilmauksia verrattiin systemaattisesti tuloksiin ilmausten sisällön säilymisen varmistamiseksi. Analyysissa ei käytetty edeltävää teoreettista viitekehystä, vaan aineisto ohjasi analyysia (Taulukko 2). (Kylmä & Juvakka 2014.)

Taulukko 2. Esimerkki luokittelusta pelkistyksestä yläluokkaan.

Pelkistys	Alaluokka	Yläluokka
Epäitsekkyys	Määrittelemätön pyyteetön motiivi	Altruistiset motiivit
Rakkaus lapseen		
Lapsen säästäminen uskotulta köyhyydeltä	Kuvitellulta kärsimykseltä suojeleminen	
Lapsen suojaaminen uskotulta vaikealta tulevaisuudelta		
Lapsen säästäminen uskotulta sijaishuolloilta		
Usko perheen joutumisesta vaaraan puolison jätettyä uskonlahkon		
Usko lapsen vammaisuudesta		
Lapsen säästäminen sairaudelta	Todelliselta kärsimykseltä suojeleminen	
Lapsen säästäminen vammaisuudelta		
Lapsen säästäminen henkiseltä kärsimykseltä		
Lapsen säästäminen vaikeilta elämäntapahtumilta		

Tulokset

Perhesurman motiivit jaettiin kolmeen ryhmään: ei-egosentriset, harkitut egosentriset ja yhtäkkiset egosentriset motiivit. Ei-egosentriset motiivit olivat ei-itsekkäisiin päämääriin pyrkiviä ja teon harkinta tai yhtäkkisyys oli usein epäselvää. Harkitut egosentriset motiivit liittyivät itsekkäisiin pää-

määriin pyrkimiseen harkitun surman kautta. Yhtäkkiset egosentriset motiivit olivat itsekkäisiin päämääriin pyrkiviä, mutta surmat eivät olleet ennalta harkittuja, vaan motiivi syntyi yhtäkkisesti tekohetkellä (Taulukko 3).

Taulukko 3. Perhesurman motiivit tekijän näkökulmasta.

Alaluokka	Yläluokka	Pääloukka	
Psykoottinen sairaus	Mielenterveysongelmat	Ei-egosentriset motiivit	
Psyykkiset elämäntilannetekijät			
Akuutti mielenterveysongelma			
Krooninen ei-psykoottinen mielenterveysongelma			
Määrittelemätön pyyteetön motiivi	Altruistiset motiivit		
Kuvitellulta kärsimykseltä suojeleminen			
Todelliselta kärsimykseltä suojeleminen			
Sosioekonomisen aseman heikkeneminen	Sosioekonomiset motiivit		Harkitut egosentriset motiivit
Sosioekonomisen aseman säilyttäminen			
Läheissuhteiden muuttumisen uhka	Sosiokulttuuriset motiivit		
Läheissuhteiden muuttuminen			
Sosiokulttuurisen stigman pelko			
Tekijän ja puolison välinen motiivi	Interpersoonalliset motiivit		
Tekijän ja lapsen välinen motiivi			
Vuorovaikutussuhteiden ongelma			
Todellinen elämänhallinnallinen vaikeus	Elämänhallinnalliset motiivit		
Koettu elämänhallinnallinen vaikeus			
Lapsen eloonjäämisen seurausten pelko	Seurausten välttämismotiivit		
Edeltävän teon peittely			
Ei-toivottu lapsi			
Tunnetilamotiivi	Intrapersonalliset motiivit	Yhtäkkiset egosentriset motiivit	
Impulsiivinen motiivi			
Laiminlyönti	Vahinkomotiivit		
Pahoinpitely			
Uhrin auttamisyritys			

Ei-egosentriset motiivit

Ei-egosentriset perhesurman motiivit jakautuivat mielenterveysongelmiin ja altruistisiin motiiveihin. Mielenterveysongelmia olivat psykoottinen sairaus, psyykkiset elämäntilannetekijät, akuutti mielenterveysongelma ja krooninen ei-psykoottinen mielenterveysongelma. Psykoottisiin sairauksiin sisältyivät määrittelemätön (Wilczynski 1995, Rohde ym. 1998, Meszaros & Fischer-Danzinger 2000, Saatçioğlu ym. 2005, Krischer ym. 2007, Friedman ym. 2008, Liem & Ko-

enraadt 2008, Bätje ym. 2011, Putkonen ym. 2011, Eke ym. 2015), vainoharhainen (Palermo 2002), affektiivinen (Saatçioğlu ym. 2005) ja depressiivinen (Saatçioğlu ym. 2005) psykoosi, joka oli todettu tekijällä pitkäkestoisesti ennen tai jälkeen surman. Psyykkisiä elämäntilannetekijöitä olivat stressi (Krischer ym. 2007, Eriksson ym. 2016) ja henkisesti kuormittava elämäntilanne (Meszaros & Fischer-Danzinger 2000, Putkonen 2011). Akutteja mielenterveysongelmia olivat akuutti määrittelemätön

psykykinen sairaus (Eriksson ym. 2016) sekä kuulo- (Meszaros & Fischer-Danzinger 2000, Palermo 2002) ja vainoharha (Léveillé 2009) ilman psykoottista sairautta. Kroonisia ei-psykoottisia mielenterveysongelmia olivat psykologiset ongelmat (Krischer ym. 2007), depressio (Rohde ym. 1998, Léveillé 2009, Meloy 2010, Makhoul & Rambaud 2014), katatyminen teko pakko-oireisen häiriön seurauksena (Palermo 2002, Meloy 2010), Münchhausenin syndrooma (Wilczynski 1995) sekä päihderippuvuus (Bätje ym. 2011).

Altruistisia perhesurman motiiveja olivat määrittelemättömät pyyteettömät motiivit, kuvitellulta kärsimykseltä suojeleminen sekä todelliselta kärsimykseltä suojeleminen. Määrittelemättömiä pyyteettömiä motiiveja olivat epäitsekkyys (Liem & Koenraadt 2008, Meszaros & Fischer-Danzinger 2000, Bätje ym. 2011, Putkonen ym. 2011) ja rakkaus lapseen (Scott & Fleming 2014). Kuvitellulta kärsimykseltä suojelemiseen kuuluivat lapsen säästäminen uskotulta köyhyydeltä (Krischer ym. 2007), vaikealta tulevaisuudelta (Wilczynski 1995, Palermo 2002, Krischer ym. 2007, Friedman ym. 2008, Scott & Fleming 2014, Eke ym. 2015, Eriksson ym. 2016) tai sijaishuollolta (Krischer ym. 2007), epärealistinen usko lapsen vammaisuudesta (Wilczynski 1995, Eriksson ym. 2016) sekä usko perheen joutumisesta vaaraan puolison jätettyä uskonlahkon (Rougé-Maillart 2005). Näiden motiivien yhteydessä tilanteessa ei ollut nähtävissä elementtejä, joiden perusteella tekijän kuvittelemaa uhrin tulevaa kärsimystä olisi voinut pitää todennäköisenä. Todelliselta kärsimykseltä suojelemisen motiiveja puolestaan olivat lapsen säästäminen todetulta sairaudelta (Wilczynski 1995, Krischer ym. 2007), vammaisuudelta (Wilczynski 1995, Eriksson ym. 2016), henkiseltä kärsimykseltä (Eriksson ym. 2016) sekä todellisilta, uhriin kohdistuvilta vaikeilta elämäntapahtumilta (Friedman ym. 2008, Eke ym. 2015).

Harkitut egosentriset motiivit

Harkitut egosentriset perhesurman motiivit koostuivat sosioekonomisista, sosiokulttuurisista, interpersoonallisista, elämänhallinnallisista sekä seurausten välttämismotiiveista. Sosioekonomiset motiivit koostuivat sosioekonomisen aseman heikkenemiseen liittyvistä motiiveista, kuten taloudellisista vaikeuksista (Rohde ym. 1998, Meszaros & Fischer-Danzinger 2000, Palermo 2002, Rougé-Maillart 2005, Léveillé 2009, Liem ym. 2013, Dawson 2015, Krüger 2015, Putkonen ym. 2011), kodittomuudesta (Palermo 2002), konkurssista (Léveillé 2009) tai työttömyydestä (Léveillé 2009, Liem ym. 2013) sekä sosioekonomisen aseman säilyttämiseen liittyvistä motiiveista, kuten omaisuuden suojaamisesta (Dawson 2015) ja hankkimisesta (Dawson 2015) sekä rahanmenetyksen uhkasta (Liem ym. 2013). Sosioekonomiset motiivit eroavat altruistisista motiiveista siten, että tekijä ei ilmaissut pyrkimystään suojella uhria teon avulla.

Sosiokulttuurisia motiiveja olivat läheissuhteiden muuttumisen uhka, läheissuhteiden muuttuminen ja sosiokulttuurisen stigman pelko. Läheissuhteiden muuttumisen uhkaan kuuluivat perheen reaktion (Rohde ym. 1998, Krüger 2015) ja vanhempien, tai muiden läheisten, taholta hylätyksi tulemisen pelko (Marcikic ym. 2006, Putkonen ym. 2011, Krüger 2015), parisuhdeongelmat (Rohde ym. 1998, Meszaros & Fischer-Danzinger 2000, Rougé-Maillart 2005, Liem ym. 2013), usko puolison uskottomuudesta (Palermo 2002), halu säilyttää ehjä perhe (Krüger 2015) sekä epäily, ettei ole lapsen biologinen vanhempi (Wilczynski 1995). Läheissuhteiden muuttumiseen sisältyivät parisuhteen päättymisen (Léveillé 2009, Liem ym. 2013), uusi parisuhde (Liem ym. 2013) ja hylätyksi tuleminen (Putkonen ym. 2011). Sosiokulttuurisen stigman pelkoon kuuluvia motiiveja olivat häpeä avioliiton ulkopuolisesta lapsesta (Marcikic ym. 2006, Krüger 2015) ja epätietoisuus lapsen isästä (Krüger 2015).

Interpersoonallisia motiiveja olivat tekijän ja puolison tai tekijän ja lapsen väliset motiivit sekä vuorovaikutussuhteiden ongelmat. Tekijän ja puolison välisiä perhesurman motiiveja olivat kosto puolisolle (Wilczynski 1995, Palermo 2002, Liem & Koenraadt 2008, Léveillé 2009, Bätje ym. 2011, Putkonen ym. 2011, Scott & Fleming 2014, Dawson 2015, Eke ym. 2015, Eriksson ym. 2016, Makhlouf & Rambaud 2014) ja huoltajuuskiista (Liem ym. 2013). Tekijän ja lapsen välisiä motiiveja olivat lapsen inhoaminen (Krischer ym. 2007), kokeminen taakkana (Krischer ym. 2007) tai kiusankappaleena (Rohde ym. 1998), ärtyminen lapsen itkuisuuteen (Rohde ym. 1998), lapsen torjuva käyttäytyminen tekijää kohtaan (Wilczynski 1995) sekä itsemurhan osana tehty teko (Liem & Koenraadt 2008, Putkonen ym. 2011). Vuorovaikutussuhteiden ongelmiin liittyviä motiiveja olivat riitaisuus puolison tai uhrin kanssa (Putkonen ym. 2011, Dawson 2015), perhesuhteiden toimimattomuus (Rohde ym. 1998) ja vuorovaikutusongelmat lapsen kanssa (Rohde ym. 1998).

Elämänhallinnalliset motiivit koostuivat todellisista ja tekijän kokemista elämänhallinnan vaikeuksista. Todellisia elämänhallinnallisia vaikeuksia olivat vaikeus huolehtia jo aiemmista lapsista (Palermo 2002) tai selvitä perhe-elämän ongelmista (Rohde ym. 1998). Koettuja elämänhallinnallisia vaikeuksia olivat vanhempana epäonnistumisen kokemus (Putkonen ym. 2011), pärjäämättömyyden (Krüger 2015) ja riittämättömyyden tunteet (Rohde ym. 1998), tulevaisuuden pelko (Rohde ym. 1998), katkeruus hallinnan puutteesta (Wilczynski 1995) sekä äärimmäinen kontrollon tarve (Meszaros & Fischer-Danzinger 2000).

Seurausten välttämismotiivit jakautuivat lapsen eloonjäämisen seurausten pelkoon, edeltävän teon peittelyyn sekä ei-toivottuun lapseen. Lapsen eloonjäämisen seurausten pelkoon kuuluivat olosuhteiden muuttumisen (Heitzman ym. 2013) ja itse surmatuksi tulemisen pelko (Heitzman ym. 2013) sekä

pelko puolison suhtautumisesta lapseen (Rohde ym. 1998, Heitzman ym. 2013). Edeltävän teon peittelyyn liittyviä motiiveja olivat uhrin pahoinpitelyn (Dawson 2015) tai seksuaalisen hyväksikäytön paljastumisen pelko (Bätje ym. 2011, Dawson 2015). Ei-toivottuun lapsi -motiiveissa tekijä halusi salata raskauden (Dawson 2015), ei halunnut lasta ylipäättään (Wilczynski 1995, Krischer ym. 2007, Bätje ym. 2011, Putkonen ym. 2011, Makhlouf & Rambaud 2014, Eke ym. 2015, Krüger 2015,) tai lapsi muuttui ei-toivotuksi vammaisuuden vuoksi (Wilczynski 1995).

Yhtäkkiset egosentriset motiivit

Yhtäkkiset egosentriset motiivit jakautuivat intrapersoonallisiin ja vahinkomotiiveihin. Intrapersoonallisia motiiveja olivat tunnetila- ja impulsiiviset motiivit. Tunnetilamotiivit olivat surmatilanteessa vallinneita tunnetiloja, jotka tekijät nimesivät motiiviksi tekoonsa. Niitä olivat turhautuminen (Dawson 2015), viha (Putkonen ym. 2011, Dawson 2015), raivo (Krischer ym. 2007), epätoivo (Rohde ym. 1998, Dawson 2015, Krüger 2015), mustasukkaisuus (Wilczynski 1995, Dawson 2015), voimattomuus (Putkonen ym. 2011), syyllisyyden tunne (Rohde ym. 1998), huomionhakuisuus (Meloy 2010), hämmennyneisyys (Meloy 2010) sekä ymmärtämättömyys (Meloy 2010). Impulsiivisia motiiveja olivat kontrollin menetys (Rohde ym. 1998, Putkonen ym. 2011, Eriksson ym. 2016) ja järjettömyys (Rougé-Mailart 2005).

Vahinkomotiivit koostuivat uhrin laiminlyönnistä, pahoinpitelystä ja auttamisyrityksestä, joiden seurauksena uhri oli menehtynyt. Ne poikkesivat muista motiiveista siten, että tekijä kiisti teon tahallisuuden ja motiivit sisälsivät sekä motivaationallisia että tekotapaan liittyviä elementtejä. Uhrin vammojen ja tekijän kertomuksen välillä oli kuitenkin voimakas ristiriita ja tapaukset oli aineistossa luokiteltu perhesurmiksi, joten ne arvioitiin tärkeäksi sisällyttää tutkimukseen.

Laiminlyöntiin liittyviä motiiveja olivat välttämättömien tarpeiden epääminen kurinpidollisessa tarkoituksessa (Bätje ym. 2011, Catanesi ym. 2012, Eke ym. 2015, Eriksson ym. 2016), vahinko huolimattomuuden seurauksena (Bätje ym. 2011) sekä oletus, että uhri on jo kuollut (Krüger 2015). Pahoinpitelyyn kuuluivat vahinko väkivallan (Liem & Koenraad 2008, Bätje ym. 2011, Putkonen ym. 2011, Eke ym. 2015, Makhoulf & Rambaud 2014) ja kurittamisen (Wilczynski 1995, Eriksson ym. 2016) seurauksena. Uhrin auttamisyritykseen kuuluivat vahinko elvytys- ja rauhoittamisyhteyden (Palermo 2002) tai fyysisen suojaamisen yhteydessä (Rohde ym. 1998).

Pohdinta

Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimus toteutettiin noudattaen hyvää tieteellistä käytäntöä, mikä tukee tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimusprosessi eteni systemaattisesti vaiheittain ja prosessin aikana toteutettiin jatkuvaa reflektointia. Aiheeseen tutustuttiin huolellisesti ja käsitteenmäärittelyssä aiheen rajausta tarkennettiin hyödyntäen useita lähteitä. Hakuprosessi toteutettiin mahdollisimman kattavasti useista eri tietokannoista, käyttäen hakusanoja sekä tietokantojen sanastoja että vaapasanoja. Hakuprosessi toteutettiin systemaattisesti vaiheittain, käyttäen ennalta määriteltäviä sisäänotto- ja poissulkukriteerejä. (Taulukko 1.) Katsaukseen valittujen artikkelien laatu varmistettiin hyödyntäen Joanna Briggs -instituutin (2011) ohjeistusta. Laadunarvioinnin perusteella ei poissuljettu yhtään artikkelia. Aineiston analyysimenetelmä valittiin tutkimuskysymykseen ja tutkimusasetelmaan soveltuvaksi. Induktiivisen sisällönanalyysin avulla pyrittiin kuvaamaan aineiston sisältämä tieto mahdollisimman kattavasti ja tarkasti. Induktiivinen lähestymistapa valittiin tietoisesti aiheen moniulotteisuuden ja aiemman vähäisen tut-

kimustiedon vuoksi. Analyysin luotettavuuden vahvistamiseksi alkuperäisilmauksia verrattiin analyysin lopuksi pelkistykseen ja luokitteluun. Tutkimusprosessin raportointi pyrittiin tekemään mahdollisimman selkeästi ja huolellisesti. (Ayeyard 2010, Bettany-Saltikov 2012, Kylmä & Juvakka 2014.)

Tutkimuksen luotettavuutta saattaa heikentää mahdollinen vinouma johtuen käytettyjen tietokantojen julkaisuperusteista (Kääriäinen & Lahtinen 2006). On myös mahdollista, että aiheen kannalta relevantteja tutkimuksia on jäänyt katsauksen ulkopuolelle, sillä kaikista abstraktin perusteella aiheeseen sopivista tutkimuksista ei ollut kokotekstiä saatavilla.

Tutkimuksen toteuttaminen hyvän tieteilisen käytännön mukaan tukee myös tutkimuksen eettisyyttä. Aiheen valintaa puoltaa aiemman tutkimustiedon vähäisyys ja tiedon tarve perhesurmien ehkäisytyön kehittämiseksi. Tutkimusprosessi on toteutettu kokonaisuudessaan huolellisesti pyrkien mahdollisimman totuudenmukaiseen kuvaukseen tutkimuksen vaiheista ja tuloksista. Tutkimuksessa on huolehdittu asianmukaisista viite- ja lähdemerkinnöistä, jotta lähteen käyttö ja tutkijan ajattelu ovat selkeästi erotettavissa. (Ayeyard 2010, Bettany-Saltikov 2012, Kylmä & Juvakka 2014.)

Tulosten tarkastelua

Perhesurman motiivit ovat hyvin moninaiset, joten myös ehkäisytyötä tulee tehdä monipuolisin tavoin ja useilla eri alueilla. Perhesurmaan todettiin sekä egosentrisiä että eigeosentrisiä motiiveja, joten surman ylläkkeenä saattavat toimia myös neutraalit tai positiiviset tunteet uhria kohtaan. Vanhemman mielenterveysongelmat, erityisesti psykoottiset häiriöt, ovat tulosten mukaan merkittävä perhesurman riskitekijä. Myös aiemmassa tutkimuksessa psykoottisten häiriöiden on todettu olevan perhesurman tekijöillä yleisiä. Perhesurman tekijöiden profiili eroaa kuitenkin muista henkirikoksen tekijöistä esimer-

kiiksi siten, että tekoon liittyy usein itsemurha tai sen yritys. (Putkonen ym. 2009b.) Harhat olivat myös joidenkin altruististen motiivien taustalla. Toisaalta niissä on myös todelliselta kärsimykseltä pelastamiseen tähtäviä motiiveja, joten vaikeasti sairaiden tai vammaisten lasten vanhempien tukemiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Riskitilanteessa olevalta vanhemmalta myös rakkauden tai säälin ilmaukset lasta kohtaan voivat merkittä kohonnutta riskiä surmateon käynnistymiseen.

Harkitut egosentriset motiivit liittyivät eri tavoin riittämättömiin ongelmanratkaisutaitoihin ja tekijän tilanteen heikkenemiseen tai sen uhkaan, joko yhteiskunnallisesti tai henkilökohtaisessa elämässä. Surmien ehkäisytyön kannalta on oleellista tunnistaa näitä tilanteita ja pyrkiä tarjoamaan vaihtoehtoja tilanteen ratkaisemiseksi. Sosioekonominen motiivi ohjaa ehkäisytyötä tilanteisiin, joissa perheen taloudellinen tai työllisyystilanne on äkisti muuttunut tai muuttumassa. Sosiokulttuurisen motiivin kannalta raskauden aikainen työskentely on tärkeää, erityisesti yksin lasta odottavien äitien osalta, ja silloin, kun lähipiiri ei hyväksy raskautta. Kohonnut perhesurman riski tulee huomioida myös tilanteissa, joissa on parisuhdeongelmia tai lapsen biologinen isyys on epäselvä. Interpersonallinen motiivi kattaa perheenjäsenten välisiä vuorovaikutusongelmia ja lapsen käytösongelmia, mutta myös uuden parisuhteen muodostuminen voi olla perhesurman motiivina. Ennaltaehkäisyn näkökulmasta perhesurman riskiä tuleekin arvioida erilaisissa perhesuhteiden muutostilanteissa. Elämännhallinnallinen motiivi ohjaa kiinnittämään huomiota perheisiin, joiden vanhemmilla on todettu elämännhallinnallisia vaikeuksia. Tutkimuksen mukaan perhesurman riskiä kuitenkin kohottavat myös vanhemman kokemat elämännhallinnan vaikeudet ilman, että niitä havaitaan ulkopuolisen arvioijan toimesta. Vanhemman kokemusten kuuleminen ja tuen tarjoaminen myös ilman havaittavia ongelmia on tärkeää. Seurausten välttämismo-

tiivit ovat ennaltaehkäisyn kannalta ongelmallisia, sillä tilanteen havaitseminen on vaikeaa tekijän salatessa peiteltävän tapahtuman. Seurausten välttämismotiivi ei aina näyttytäydy ulkopuoliselle loogisena, sillä surmasta kiinnijääminen on todennäköistä ja surman seuraukset ovat tekijälle usein alkupe räistä tekoa vakavimmat. Näiden surmien ennaltaehkäisytyössä kaltoinkohtelun tunnistaminen ja siihen puuttuminen on todella tärkeää. Perheen kanssa työskentelevien tahojen tulee puuttua jo vähäsiinkin kaltoinkohtelun merkkeihin ja suhtautua vakavasti perhesurman uhkaan myös mahdollisen rikostutkinnan alkaessa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (2017) ohjeistuksen mukaan tulee aina välittömästi ottaa yhteyttä poliisiin epäiltäessä lapsen kaltoinkohtelua tai pahoinpitelyä. Lisäksi viranomaisilla on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus epäilyn herätessä. Poliisi päättää tarvittavista toimenpiteistä lapsen turvallisuuden varmistamiseksi yhdessä lastensuojeluviranomaisten kanssa.

Yhtäkkiset egosentriset motiivit liittyivät tekijän tunnesäätelyn ongelmiin ja aiemmin omaksuttuihin käytösmalleihin. Niille luonteenomaista on harkitsemattomuus ja surma-aike ei ole tekijän mielessä yhtä jäsentynyt kuin harkituissa motiiveissa. Intrapersonalliset motiivit syntyvät äkisti tekotilanteessa voimakkaan tunnetilan tai kontrollin menettämisen kautta. Vahinkomotiivien yhteydessä tekijä kertoo, että aikeena ei ollut tappaa, vaikka teon kuvauksen perusteella arvioituna tekijän on täytynyt ymmärtää toimintansa johtavan uhrin kuolemaan. Näiden surmien ennaltaehkäisyssä oleellista on kiinnittää huomiota vanhempiin, joilla on aiempaa väkivaltaista käyttäytymistä tai tunnesäätelyn vaikeutta ja tarjota tukea vanhemmuuteen ajoissa.

Tutkimuksessa havaittiin perhesurman motiivien tekijän näkökulmasta eroavan jossain määrin psykososiaalisista taustatekijöistä. Esimerkiksi persoonallisuushäiriö mainittiin tyypillisenä taustatekijänä useissa tutkimuksissa, mutta yksikään tekijä ei kokenut

sitä teon motiiviksi. Myös päihdeongelma esiintyy taustatekijöissä huomattavasti yleisemmin, kuin tekijän itsensä kokemana motiivina. Ahon ym. (2017) tutkimuksessa todettiin päihdeongelman löytyvän erityisesti surma-itsemurhaan syyllistyneiden äitien taustalta. Myös aiempaa väkivaltaista käyttäytymistä havaittiin tyypillisesti perhesurmaan syyllistyneiden vanhempien historiasa. Tässä katsauksessa ei vertailtu perhesurman taustatekijöitä tai eri perhesurmatyypppeihin liittyviä motiiveja keskenään.

Tekijöiden havaittiin ilmoittavan teolle useita päällekkäisiä motiiveja. Tästä näkökulmasta perhesurmien ennaltaehkäisyn tehostamiseksi tulisikin kehittää työkaluja, joissa yksittäiseen motiiviin tai taustatekijään perustuvan riskin sijaan arvioitaisiin kokonaisriskiä eri tekijöiden summana. Kokonaisriskin avulla voitaisiin riskiperheen sijaan tunnistaa paremmin riskitilanteita ja ennakoita teon käynnistymistä. Tulee myös huomioida, että osa motiiveista on vakaasti harkittuja, joten riskitilanteessa surma-aikeista tulee kysyä vanhemmilta myös suoraan. Riskiä arvioitaessa on huomioitava, että motiivi voi syntyä myös positiivisista tunteista uhria kohtaan ja perhesurman mahdollisuuden on suhtauduttava vakavasti silloinkin, kun surma ei näyttäydy tilanteeseen nähden loogisena. Perhesurman riskin arviointi ja puheeksi otto tulisi sisältyä perheiden kanssa työskentelevien toimintaohjeisiin sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä laajemminkin esimerkiksi kasvatusalalla. Aho ym. (2017) toteavat perhesurman taustatekijöiden vaihtelevan uhrien määrän, tekijän sukupuolen sekä erityisesti sen mukaan liittyikö tekoon itsemurha. Jatkotutkimusta tarvittaisiin siitä, onko myös motiiveissa eroa eri perhesurmatyyppien ja miesten ja naisten tekemien perhesurmien välillä. Aihe on ilmiön harvinaisuuden vuoksi haasteellinen, joten laajat, monikansalliset tutkimushankkeet vaikuttavat perustelluilta (Putkonen ym. 2009a).

Johtopäätökset

Tämän tutkimuksen perusteella esitetään seuraavat johtopäätökset, suositukset ja jatkotutkimusaiheet:

1. Perhesurman motiivit ovat tekijän näkökulmasta monisyiset ja jakautuvat egosentrisiin, harkittuihin egosentrisiin ja yhtäkkisiin egosentrisiin motiiveihin. Motiivit eivät aina liity negatiivisiksi tulkittaviin elämäntapahtumiin eivätkä välttämättä ole ulkopuolisen arvioijan mukaan loogisia. Eri motiivien synnyttämien tekojen tunnistaminen ja ennaltaehkäisy vaatii erilaista lähestymistapaa.
2. Perhesurmien ehkäisytyössä on kiinnitettävä erityistä huomiota mielenterveyshäiriöistä kärsivien vanhempien perheisiin, erilaisiin elämäntilannekriiseihin ja elämänhallinnan vaikeuksiin, lapsen kaltoinkohteluun sekä vanhemman aiempaan väkivaltaiseen käyttäytymiseen. Vanhemmille tulee tarjota tukea ja ratkaisukeinoja tilanteisiin ajoissa.
3. Perheiden parissa työskenteleviä, esimerkiksi sosiaali- ja terveys- sekä kasvatusalan ammattilaisia, tulee kouluttaa tunnistamaan perhesurman riskitekijöitä sekä surman mahdollista realisoitumista ennakoivia merkkejä. Koulutuksessa voidaan hyödyntää tietoa perhesurman motiiveista.
4. Jatkotutkimusta tarvitaan eri perhesurmatyyppien ja miesten ja naisten tekemien perhesurmien eroista sekä taustatekijöiden että motiivien osalta. Tiedon avulla voidaan kehittää työkaluja perhesurmariskin tunnistamisen edistämiseksi.

VASTUUALUEET

Tutkimuksen suunnittelu: AA, MM, aineistonkeruu: MM, aineiston analysointi: MM, käsikirjoituksen kirjoittaminen: MM, käsikirjoituksen kommentointi: AA

LÄHTEET

- Katsauksen alkuperäiset tutkimusartikkelit merkitty *-merkinnällä.
- Aho A., Remahl A. & Paavilainen E. (2017) Homicide in the western family and background factors of a perpetrator. *Scandinavian Journal of Public Health*. DOI: <https://doi.org/10.1177/1403494817705587>.
- Ayeyard H. (2010) *Doing a literature review in health and social care. A practical guide*. 2nd ed. McGraw-Hill Education, Maidenhead.
- Bettany-Saltikov J. (2012) *How to do a systematic literature review in nursing: A step-by-step guide*. McGraw-Hill Education, Maidenhead.
- *Bätje C., Schläfke D., Nedopil N. & Häfner F. (2011) Kindstötungen: Soziale und gutachterliche Aspekte. *Der Nervenarzt* **82**(7), 873–879.
- *Catanesi R., Rocca G., Candelli C., Solarino B. & Carabellese F. (2012) Death by starvation. Seeking a forensic psychiatric understanding of a case of fatal child maltreatment by the parent. *Forensic Science International* **223**(1-3), e13–e17.
- *Dawson M. (2015) Canadian trends in filicide by gender of the accused, 1961–2011. *Child Abuse & Neglect* **47**, 162–174.
- *Eke S.M., Basoglu S., Bakar B. & Oral G. (2015) Maternal filicide in Turkey. *Journal of Forensic Sciences* **60**(1), 143–151.
- *Eriksson L., Mazerolle P., Wortley R. & Johnson H. (2016) Maternal and paternal filicide: Case studies from the Australian Homicide Project. *Child Abuse Review* **25**(1), 17–30.
- *Friedman S.H., Holden C.E., Hrouda D.R. & Resnick P.J. (2008) Maternal filicide and its intersection with suicide. *Brief Treatment and Crisis Intervention* **8**(3), 283–291.
- Friedman S.H. & Resnick P. (2015) Parents who kill: Clinical and legal perspectives. *Psychiatric Times* **32**(10), 1–44.
- *Heitzman J., Ruzikowska A., Tarczyńska K., Waszkiewicz E. & Pilszyk A. (2013) Infanticide or murder in a forensic psychiatric assessment - A case study. 5-fold infanticide - The search of psychopathology. *Psychiatria Polska* **47**(3), 541–557.
- Joanna Briggs Institute (2011) *Reviewers' Manual: 2011 edition*. <http://joannabriggs.org/assets/docs/sumari/reviewersmanual-2011.pdf> (20.3.2018)
- Kauppi A., Kumpulainen K., Karkola K., Vanamo T. & Merikanto J. (2010) Maternal and paternal filicides: A retrospective review of filicides in Finland. *The Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law* **38**(2), 229–238.
- *Krischer M.K., Stone M.H., Sevecke K. & Steinmeyer E.M. (2007) Motives for maternal filicide: Results from a study with female forensic patients. *International Journal of Law and Psychiatry* **30**(3), 191–200.
- *Krüger P. (2015) Prevalence and phenomenology of neonaticide in Switzerland 1980–2010: a retrospective study. *Violence and Victims* **30**(2), 194–207.
- Kylmä J. & Juvakka T. (2014) *Laadullinen terveystutkimus*. Edita Publishing Oy, Helsinki.
- Kääriäinen M. & Lahtinen M. (2006) Systemaattinen kirjallisuuskatsaus tutkimustiedon jäsentäjänä. *Hoitotiede* **18**(1), 37–45.
- *Léveillé S., Lefebvre J. & Marleau J. (2009) Profil psychosocial des homicides commis au Québec-1986 à 2000. *Annales Médico-Psychologiques* **167**(8), 591–596.
- Liem M. & Koenraadt F. (2008a) Filicide: a comparison with spousal and child homicide by mentally disordered perpetrators. *Criminal Behaviour and Mental Health* **18**, 306–318.
- *Liem M. & Koenraadt F. (2008b) Filicide: A comparative study of maternal versus paternal child homicide. *Criminal Behaviour and Mental Health* **18**(3), 166–176.
- *Liem M., Levin J., Holland C. & Fox J.A. (2013) The nature and prevalence of filicide in the United States, 2000–2009. *Journal of Family Violence* **28**(4), 351–358.
- *Makhlof F. & Rambaud C. (2014) Child homicide and neglect in France: 1991–2008. *Child Abuse & Neglect* **38**(1), 37–41.
- *Marcicic M., Dumencic B., Matuzalem E., Marjanovic K., Pozgain I. & Ugljarevic M. (2006) Infanticide in Eastern Croatia. *Collegium Antropologicum* **30**(2), 437–442.
- *Meloy J.R. (2010) A catathymic infanticide. *Journal of Forensic Sciences* **55**(5), 1393–1396.
- *Meszaros K. & Fischer-Danzinger D. (2000) Extended suicide attempt: Psychopathology, personality and risk factors. *Psychopathology* **33**(1), 5–10.
- Mugavin M.E. (2005) A meta-synthesis of filicide classification systems: psychosocial and psychodynamic issues in women who kill their children. *Journal of Forensic Nursing* **1**(2), 65–728.
- *Palermo G.B. (2002) Murderous parents. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology* **46**(2), 123–143.
- Porter T. & Gavin H. (2010) Infanticide and neonaticide: A review of 40 years of research literature on incidence and causes. *Trauma, Violence & Abuse* **11**(3), 99–112.
- Putkonen H., Amon S., Almiron M., Cederwell J., Eronen M., Klier C., Kjelsberg E. & Weizmann-Henelius G. (2009a) Filicide in Austria and Finland: A register-based study on all filicide cases in Austria and Finland 1995–2005. *BMC Psychiatry* **9**(74).
- *Putkonen H., Amon S., Eronen M., Klier C.M., Almiron M.P., Cederwall J.Y. & Weizmann-Henelius G. (2011) Gender differences in filicide offense characteristics - A comprehensive register-based study of child murder in two European countries. *Child Abuse & Neglect* **35**(5), 319.
- Putkonen H., Weizmann-Henelius G. & Eronen M. (2009b). Vanhempien lapsinsa kohdistamat henkitorikokset Suomessa. *Duodecim* **125**(9), 991–996.
- *Rohde A., Raic D., Varchmin-Schultheiß K. & Marneros A. (1998) Infanticide: Sociobiographical background and motivational aspects. *Archives of Women's Mental Health* **1**(3), 125–130.
- *Rougé-Maillart C., Jousset N., Gaudin A., Bouju B. & Penneau M. (2005) Women who kill their children. *The American Journal of Forensic Medicine and Pathology* **26**(4), 320–326.

- *Saatçioğlu Ö., Derin D. & Uygur N. (2005) Mothers who murder their children. *Yeni Symposium: Psikiyatri, Nöroloji Ve Davranış Bilimleri Dergisi* **43**(4), 163–166.
- *Scott H. & Fleming K. (2014) The female family annihilator: An exploratory study. *Homicide Studies* **18**(1), 59.
- Sisäasiainministeriön julkaisuja. (2012) *Selvitys perhe- ja lapsensurmien taustoista vuosilta 2003–2012*. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90812/URN_ISBN_978-952-245-728-8.pdf?sequence=1 (20.3.2018)
- Stone M.H., Steinmeyer E., Dreher J. & Krischer M. (2005) Infanticide in female forensic patients: The view from the evolutionary standpoint. *Journal of Psychiatric Practice* **11**(1), 35–45.
- Suomen rikoslaki. (1995) *Henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista, luku 21, 21.4.1995/578*. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L21> (20.3.2018)
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2017) *Lastensuojelun käsikirja. Pahoimpitelypäily*. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/pahoimpitely-ja-seksuaalinen-hyvaksikaytto> (20.3.2018)
- Weekes-Shackelford V. & Shackelford T. (2004) Methods of filicide: Stepparents and genetic parents kill differently. *Violence and Victims* **19**(1), 75–81.
- *Wilczynski A. (1995) Child killing by parents: A motivational model. *Child Abuse Review* **4** (Special Issue), 365–370.

Mäkikomsi Milla, TtK, Tampereen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta,
33014 Tampereen yliopisto, Milla.S@student.uta.fi

Aho Anna Liisa, TtT, dosentti, Tampereen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta,
33014 Tampereen yliopisto, Anna.L.Aho@staff.uta.fi